

Ma. Ryp...
hindamis...
15. I. 40.
H. Kaden

E. V.
TARTU OLIKOOLI
DIOUSTEADUSKOND
13. veebruar, 1940.
N° 719
TARTU

Protessuaalne tegevine kehtivaks
sivulprotsessis.

Diplom töö vastastik.
19. II. 1940.
S. P. ...

A. A.
7767.

Harry Richter

siis kehtivaks tegevuseks
15. III 1940.

Sisukord.

Lk.

Sissujuhatus 1.

I osa.

Protessuuraalne tegevime kui üks linn
teivõimust tegevimest.

1. jagu. Teivõimne õigus- ja tegevime 3.

1. ptk. Füüsiliste isikute tegevime 8.

1. Tegevimekest põhjusarvade
arvlood.

a) Vanus 12.

a) Venia actatis 16.

b) Teervis

a) Vaimne teervis 18.

β) Füüsiline teervis 21.

2. Tegevimekest K. Hindarvad arvlood.

a) Karanduse raiskamine 23.

a) Pillajad 24.

	3) Mansujäuetud võlgnimed..	28.
	b) Saa tähtsus tsiv. teovõime..	34.
2.ptk.	Jurüidiliste isikute teovõime.	38.
2. jagu.	Protsumaalne õigus-eriti	
	aga teovõime.	
3.ptk.	Õhõiste ja ulatus..	46.

II osa.

	Teovõime TKS-is ..	57.
--	--------------------	-----

4.ptk. Absoluutselt protsumivõimeitud.

1.	Alacalised ..	59.
----	---------------	-----

2.	Vaimuhaiged ..	65.
----	----------------	-----

3.	Tsirkud, kes kannatavad füüsiliste puuduste all..	70.
----	--	-----

5.ptk. Relatiivselt protsumivõimeitud.

1.	Tsirkud, kes seaduslikus korras on tunnustatud pillojaks..	72.
----	---	-----

2.	Mansujäuetud võlgnimed..	79.
----	--------------------------	-----

6.ptk.	Jurüidiliste isikute protsumi- võime ..	81.
--------	--	-----

1.	Riigiasutused ..	82.
----	------------------	-----

	Lr.
2. Kaubamajad	84.
3. Täiselt singud	88.
4. Pärandedustomp	89.
F. ptk. Resümee	90.
Allinaid	97.

Ts — 1936a. Eesti Põlvkondade ülevaade.

BGB — Saksamaa Bürgerliches Gesetzbuch.

KhG — Neue Bauordnung Kohtupidamise Seadustus.

KG — Kriminaalseadustik.

EPO — Saksamaa Zivilprozessordnung.

RT — Riigi Teataja.

TKS — Põlvkondade ülevaade seadustik.

BBB — Balti Seadused, Teil III d. Provinzialrecht d. Ostseegouvernements.

Teakstis tarvitataud lühendlid.

- TS — 1936a. Eesti Tsiviilseadustiku ulmõu.
BGB — Saksa Bürgerliches Gesetzbuch.
KbKs — Vene Kaubanduse Kohtupidamise Seadustik.
KS — Kriminaalseadustik.
LPO — Saksa Litsiprotzessordnung.
RT — Riigi Teataja.
TKS — Teiviil kohtupidamise seadustik.
BES — Balti Eraseadus, Teil III d. Provinzialrechts d. Ostseegouvernements.

Protseessuavale teovõime reaktiivse
teivülproteesis.

Sissejuhatus.

Reaktiiv TKS-e vastavate paragrah-
vide sätted annavad meile võimaluse
määratleda protseessuavale teovõime
mõiste sisse ja ulatuse. Selle mõiste ipe-
kõlgses selgitamises on aga tarvis
täielikult tutvuda sugulusmõistega —
teivüle teovõimuga, käritledes sejuunis
ka vüinasga loagilises sises olevat
teivüle õigusvõime mõistet. Selleks
peame vaatama ja tõlgendama vas-
tavad teivülseid materjalseadusi,
kusjuures asja kührehaasaval vaat-
lemisel tulevad arvesse ka tunnustatused

teoreetiline arvamusel ja tegelikus elus
kujunenud kohtupraktika.

Määritletud sel tule tsiviilse
õigus- ja teovõime, asume protsessuaalse
teovõime käsitlusele¹⁾. Mõnede, et viimane
moodustab vaid tsiviilse teovõime liigi.
Mõlemad mõisted oma mahult on
identseid, või õigemini, protsessuaalne
teovõime tuleneb tsiviilsest teovõimast.
Õiguse subjekti, kellele on omistatud üks
neist väimist või amadusist, võib sama-
aegselt ka teise.

1) See ei ole ühe mõiste selgitamine teise
mõiste kaudu, vaid pigemini võrdlev vaatus,
mis annab mõle täieliku ülevaate mõlemist.

I osa.

Protssuaalne tegevaine kui üks
liin tsiviilsest tegevainest.

1. jagu.

Tsiviilne õigus- ja tegevaine.

Üksikud elulised suhted, mis tekivad
õigussubjektide vahel, tekitades neile
õigustusi ja kohustusi, ja milliseid me
tavaliselt nimetada peamiselt suhtetu,
et need on reguleeritavaid tsiviilõiguse
paolt, juridiliseks ehk õigusuheteks -
need suhted oma reguleerimis moodustavad
h. h. tsiviilse ehk kodanliku käibe
(civil law). Õiguse üldõpetusest teame,
et need kodanlikus käibes esinevad ju-
ridilised suhted seldavad kolme elemendi:

õiguse subjenti; objektid ja juuridolite faktid.
 Õiguse subjektiks nim. kõiki neid tseentseid,
 millelga seotakse õigustusi ja kohustusi.
 Sellena väivad olla nii füüsilised isikud,
 s.o. üksikisikud, kui ka juriidilised
 isikud, s.o. säärased õiguse subjektid,
 millele substraadiks (õiguste ja kohus-
 tuste kandjaks) on vastavaid inimkehad.
 Õiguse objektiks nim. kõiki neid esemeid,
 mille kohta käivad subjektide õigused
 ja kohustused. Siia kuuluvad peale
 ruumiliste ja tajutavate esemete, s.o.
 asjade juriidilise mõtte, veel inimuste
 mitmesugused positiivsed või nega-
 tiivsed teinimised, ja ideed (nt. autori-
 õigused).

Juriidiliste faktide all arva mees-
 tane säärased faktid, millelga seadus-
 ees õiguste või kohustuste tekkimise,
 muutumise või lõppemise¹⁾. Siia

1) TS ulmõu § 133.

kuulub: 1) puuduline tegevus, õiguslike
toimingute ja lubamata tegevuse ala-
liikidega ja 2) puudulised sündmused,
nagu sünd, surm, tähtaja saabumine jt.

Küsi rüüridid kui ka miilme-
laadses puudulised sündmused, et
nend sisuksid teatrina, millega saab
siduda teivülleid õigusi ja kohustusi,
peavad esima kaks tähtsat omadust:
õigus- ja teevõime.

Õigusvõime nimetatakse omadust,
mille tõttu sise üldse võib õigusi ja
kohustusi kanda. Õigussubjekti olemas-
sääruse võimeta või omaduseita pole
olemas, ta ei saa eksisteerida.

Prof. J. Uluats võrdleb õigusvõime t
nagruppa, millele riputatakse õigused
ja kohustused, ja mis kuulub reale
õigussubjektile.

Õigusvõime on õigussubjekti
passiivne omadus. Et sise muutus

aktiivseks, et ta väike teinetaida õigus-
like teinimised, et väimate kaudu
sereisvalt määrata õigussuhteid, elluks
on tavis teovõimist.

Teovõime nim. omadust, mille
tõttu väidatakse korda sava õiguskult
tähtsaid ehk jurüidilist relevantseid
tegusid. Väimate all mõistame sää-
raseid tegusid, mis toovad kaasa ene-
sega kohustuse ja õiguse tekki mist,
muutmist või lõppemist. 1)

Tänapäeval on õigusvõime rya
rüheldüid, samuti ka rümkrüidilised,
kellele positiivne õigus on omistatud
jurüidilise isiku tähtsuse. Teivõime
teovõime puues teie pidada silmas
aga mitmesuguseid arüidid, mis ko

1) Te ulüü järgi teovõime on võime õigus-
kõra puies oma tahtavaldisega tekitada,
muuta või lõpetada oma õigusi ja ko-
hustusi (§ 22).

17
Kõrguni jätavad tulla või üga kst-
sundavad tegevimeid.

Edasi, siin võib erida õigus- ja
tegevime, ent kuna pärast teinetaud
juriidilised tehingud loetakse isikagi
tühisteks, kui ta nende teinetaud
ajal ei erinud BSS § 2914. järgi vaja-
likku tahtevimeid (Willemsfähigkeit),
s.o. väimeid vabalt otsustada või tead-
likult ja jäulmõtlemisega teinetaud.
See väime üldab samuti teinetaud
vaimsiid amadusi, ntelligentia.
Tahte- ehk otsustusväime on kritis-
riumiko, mis määrab, kas isik annab
aru oma tegevusi ja juhtis seda
normaalselt või mitte.

1936a. Ts. üldne määratlus
otsusväimele määratlevat: „Otsusväime-
line on nga inimene, kellel alaealisuse,
vaimuhaiguse, vaimunõrkuse, psühhid
alexu või muu säärane kstora või

müüdnud sisukorra tõttu ei püüdnud
 rõhne aru saada oma teo iseloomust
 ja tähendusest, veei juhtida aru
 tegevust. Otsuseväimetu talitused ei
 too endaga kaasa mingisuguseid õigus-
 like tapajärgi, kehvõrd seadus ei
 määrata teisiti" (§ 31).

Järenevalt vaatleme valdi:

- 1) füüsiliste isikute ja 2) juriidiliste isikute teovõimet.

1. ptk. Füüsiliste isikute teovõime.

Nagu äeldud, õigusväime on omis-
 tud kaasajal kõigile füüsilistele
 isikutele. Õigusväime saabub inimel
 sünniga, misihust eraldumise, ja
 kusjuures inim peab sündima elusana.
 Survaltündenu ei vi õigusväime.
 Teatavalt juhtudel kehliivad seadused
 tunnustavad ka embriõogi õigusväime,

ent iksa tingimusele, et ta hõljem em-
 ihust valduses elava omikuna. Suga
 embrüo on tingitud subjent. Embriüo
 õigusvõime tunnustamine on tähtsust
 pärandusõiguses.

Õigusvõime lõpeb primere surmaga,
 mida tõendatakse kas ametliku
 (perikoonnasise ametliku) dokumen-
 digi, või muude vastuväideldamatute
 tõenditega. Seadus näeb ette isiku
 surma presumptsiooni puhtumil,
 kui ei saa tõendada surma saaku-
 mise momenti ajaliselt nagu tead-
 mata äraoleja suhtes¹⁾ või presump-
 tsiooni mitme isiku samaaegse
 ühise surma korral.²⁾

Tessi li on lupu aja füüsilise
 isiku teovõimega. Seadus üldab isikut

1) BES § 524-528.
 2) BES § 2584, 2585.

kullele omistab teavõime, teatavaid
 vaimseid võimeid ja ühiselulise
 küpsust. " Õiguslike tingimuste
 määratled selleks, et anda kehtivust
 inimese tahtele tuma õigussuhete
 kujundamise juures. Säävjuures
 õiguslike tingimuste nõuab normaalse
 tahte olemasolu. Õiguslikuluse liit-
 sustamiseks ja kindlustamiseks seadus
 lähtub sellest, et pal antud juhul
 proovib inimeste vaimset võimeid
 ja eraldab õigusobjektide massis
 kaht liiki inimesi, kellest ta kas
 võtab ära täiesti õiguslike tingimuste
 teinetaamiseks nõutava teinevõime,
 teavõime, või võimaldab selle ainult
 kitsamas mahus. Selle puuduse täien-
 duseks mõlemal liikel klassid on
 seaduslike esindajad (vanemteen-
 väime teostajad ja hooldajad)." 1)

1) Kisch, Zivilprozessrecht

Seega füüsiline isik ei ole riigal
 puhul ega juba sündimisest alates
 tegevusse, vaid ainult teatavate
 tingimuste olemasolul, kusjuures tuleb
 arvestada 1) tegevimestust põhjusta-
 vate asialudega ja 2) tegevimust keht-
 sundavate asialudega.

Õhnikord seadus kindlustab
 ja kaitses isiku õigus- ja tegevimust.
 Nii meil ts ulõnõn lauseb (§44):
 „Inimene ei või loobuda seaduse
 määratud õigus- ja tegevimust,
 samuti isiklikust vabadusest ega
 ennast selle teenitamises kehtendava
 seadust, avalikku korda või keid
 kõiõid rikkumal määrat. Vastu-
 pidised tehingud on tühiõid.“

(RT 74/75 - 1922), mille järgi isik
 loobumise õigust teinud keid
 ja tegevimust keid keid keid keid
 Keid BBS keid §2914 järgi

1. Terväimeistust põhjustavad
asialused.

a) Vanus.

Üksikud seadusandlused määravad mitme suuruselt küsimuse, mitmendast eluaastast tunnustada sise terväimeid. Olimes Euroopas riigis (Prantsuse Code Civil, Saksas BGB, j.) tsiviline terväime saadab isikule kuni 20. eluaastal. Sama kehtis BES-e § 269 j. ka Eesti kuni 1922 aastani, mil mais keul väti vastu Riigikogu poolt „Täisvalisuse alamäärise vähendamise seadus“ (RT 74/75 - 1922), mille järgi isik loetakse Eesti tsivilselt täisvalisuse ja terväimeleise 20. eluaasta saabumisel. Kehtis BES loel § 2914. järgi

lapsed alla 7. aasta täies li vastutus-
võimekus, kuna ex-Vene õigus-
nt. ei ole kalin perioodi (lapsed
kuni 14. aastani, 14-17 aastani,
17-21-aastani). Muie Ts ulnõu
järgi on alacalised kuni 7. aastani
täiesi hoövõimetus, alacalised 7-20
aastani erivad aga osalise hoövõime.
Nõmased rajavud õiguslikus Ts imin-
gus seadustiku sündaja nõus alacat
raid nõtõrd, kuivõrd seadust pole
tehtud erandid (§ 25). Kehtivad
on aga kõik nende Ts imingud, mis
annavad neile õiguslikku kasu.

Ent kehtiv õigus mõningatel
puhtudel süski omistab ka alacalisele
osalise hoövõime, nt. abielumisevõime,
mis saalub mehele 18. ja naisele 16.
eluaastast arvates. 1)

1) Abieluseadus § 2, RT 138-1922.

Üldiselt aga alacaliste eest kuni nende täisealises saamiseni teimeavad jurüidilisi tehinguid nende vanemad, väimaste puudumisel või nende vanemliku väime lõppemisel 1) aga vastava kohta poalt tunnustatud või kinnitatud eestkostjad. 2)

Kui arstid, mis teimeatud alacalise poalt kõrvaliste isikutega, kuna eestkostja nõusolekuta, ei vii tema suhtes kohustuslikku pöödu, väljaraamatud puhtum, kui eestkostja kinnitab need tehingud pärast oma nõusolekuga, niipalju kui seadus (BES § 380jj; 401) teola sellero valitab. Ent kui tehing on teimeatud alacalise poalt situnnähtavalt tema kasuks, siis ta tunnustatakse kehtivaks

1) BES § 272).

2) Alacalise eestkostest vt. ka lk. 59.

ja kohustuslikuks teisele poolele (§ 355),
 sest alaealise teevõime kitsendus on
 määratud eranditult tema enda huvideks.¹⁾

1) Ka TS ulnõu lubab lüna seadusliku
 esindaja nõusolekuta alaealise sõlmida
 leping 3. s. dikuga, kui seaduslik esindaja
 oma nõusolekuga tagantjärele kinnitab
 selle lepingu, kusjuures see nõusolek peab
 olema kirjalik ja peab esitatama vastas-
 poolele 2 nädala jooksul arvatud aja-
 nel vastaspool nõudis esindajalt nõus-
 oleku andmist. Nähtlari TS ulnõu tunnis-
 tab kehtivaks algselt peale alaealise poole
 lüna seadusliku esindaja nõusolekuta
 sõlmitud lepingu, kui alaealine teostab
 lepingu täitmist vahenditega, mis temale
 selleks otstarbeks või raskuse käsutamiseks
 on andnud seaduslik esindaja või
 väimase nõusolekul 3. s. dik (§ 28). Samuti,
 kui alaealine ajab iseseisvalt mõnd äri, sead-
 esindaja valituse ja hvalikandekohu loaga,
 siis ta on püramatult teevõimeline sellistest
 tahtevaldustest, mis selle äri ajamise tar-
 liselt endaga kaasa saab, eraldades aga need

d) Venia actatis.

Füüriline ja vaimne küpsus ja täisealisele omistatud normaalne müistus ei saaku kõigile üheaegselt, samades eluaastates. Supäranst juba vana õigus nägi ette võimaluse, tunnustada alaealise täisealiseks enne tõelise täiseasuse saakumist, arvestades säärast alaealise varem küpsumist ja ta erilisi hingelise väimeid. Kvas alaealise täisealiseks kuulutamisega ta vabane ühtlasi uskrostjeist (emancipatio). Säärane institut kandis venia actatis'e nime.

Venia actatis kvas emancipatioga

Toimingud, millele ka stad. esindaja vajab hoolikandekohta luba. Selle alaealisele stadusliku esindaja poolt äriajamiseks antud õigusel viimane võib võtta tagasi ainult hoolikandekohta laaga.

esineb ka B&S-es.¹⁾ Ta on võimalik
 "mandlikel juhtudel ja eriti tähta-
 tel põhjustel," ja arnult siis kui ala-
 calise motkoostja ja lähimad sugulased
 tunnistavad tema väimeliseks Taim-
 tana äiguelikre tehinguid ega
 avalda teatid tema abaronalikust
 eluühist. Täiscaleseks kuulutamise
 võib toimuda alacalise isiklikul
 palvel ja mitte kunagi varem kui
 pärast tema 18. eluaasta saaku-
 mist. Palve ühes määrata põhjuste
 ära väitamise ega ja tõenduste ega ei-
 tatarse vastavale koalekandekohtule,
 kes lahendab asja oma määruse ega,
 mis vajab ega ringkonnakohtu
 kinnitamist. Täiscaleseks tunnistami-
 se ega annab alacaline täiscalese
 suimesse soovime.

1) B&S § 270j., 467.

b) Turvis.

2) Vaimne turvis.

Teisene õiguskult tähtsaks annu-
duseks, mille puudumine piisab isiku
teerõimist, on vaimne füüsiline ja
vaimne turvis. Vaimsete puudustega
isik ei suuda kaista oma õigusi
või täita oma kohustusi kompleit-
suri suhtes kodanlikes käitlus. Seepärast
on tarvis määrata säärastele ite-
kutelle seaduslike esindajate, kes hoo-
litsena käigutema asjadesse ust ja
esindaks teda õigustlike teimün-
gute man. Sivaljuures seadus ent-
leb isiku vaimseis vaimus teotavaid
anormaalsuse astmeid.

Kõigepealt riihtatakse vaimu-
haigust (Geisteskranke) ja vaimu-
nõrkust (Geisteschwäche). Esimene

on kehtiv, isiku otsuse väimist kõrvaldada
 vaimutugevuse taastatus, mis võib olla
 tekkinud juba sündimiseuga, või saar-
 kunnad hiljem¹⁾ ja ta saab kaasa
 endaga seaduse järgi igal juhul
 kohalikult tegevimeetures tunnus-
 tamine, väljasaatvad nn. silgid
 silmapaigud (lueda intervalla).²⁾
 Vaimu nõrkuse alluga mäistatakse
 väimset aremaalest vähemal
 määral, mis täiesti is taaritel kõr-
 valdada, küll aga vähendab otsuse-
 väimist ja võib olla tegevimeetures
 tunnustamine ning eestoste põhjuseks.
 Mõned seadusandlused, nt. Saksaa oma,
 eitavad kolmandeks veel vähema
 rütensüüsusiga vaimu defekte, mis
 võivad olla hoolimise põhjuseks, kui

1) BGB § 498.

2) H. allpaal.

nad taastavaad täita haigel oma kohustusi.¹⁾

Merel kehtiva seaduse järgi tunnistatakse tühisiks kõik teovõime-
tuks tunnustatud vaimuhaige tei-
mingud, ka need, mida ta soovitas
enne usukooste sissevõtmist, kui ta
asetes juba siis vaimuhaiguse seisundis.
Ent puudulised tehingud, mis tei-
metatud vaimuhaige poolt isegi
usukooste mõrvaramiseni selgelt silma-
põlged (lueida intervalla) loetakse
täiesti kehtivaks ja kohustuslikuks
nii vaimuhaige enda kui ka
vastaspoole suhtes. See viie, mis tõoni-
tades säärast tehingu puudulist
kehtivust, rajab sellele mingisugusel
nõudmise, peab enne tõendamata, et

1) BGB § 1910.

Vaimuhaigest teovõimetuist vt. ka lk. 65.

kogu selle tehinpu toimimisele ajastul
vaimuhaiged tõeliseid esimesid sümptomeid
selged sümptomid. 1)

(3) Füüsiline tervis.

Urad ja puudunud inimese
organismi ümbruses orgaanis tervis-
savad inimest astuma õigustikesse
teiminguisse. Kehaliselt orgaanis teo-
väime loatakse sõltuvusse nende
otsusevõimega. Kui säärane isik
teiningu soovitamise ajal ei võimel
täit arusaamist oma teo iseloomust
ja tähendusest, ei võimel võimet
juhtida oma tegevust ega võimel
küllaldaselt väljendada oma taht-
mist teinung loatakse kehte-
turs ja niitervikustusele. Kui

1) BSS § 502jj.

alacaline pime, kust, tumm, kusttumm
 või muide kehaliselt vigane sarab
 tõisealises ja kui on kahtlus tume
 võims saata korda õiguslikke toi-
 minguid, siis vastav kohus toime-
 tab säärase isiku arstliku järel-
 taatuse, ja läkivaadatava soovoi-
 metuse tunnustamise juhtumil
 teatab ta oma määrusest kvali-
 kandenohtule hoidlaja määrami-
 seks või eestvõtte jätkamiseks. 1)

Seadus ekspussis verbis kõrval-
 dab kehaliselt vigased üksikud
 õiguslikest toiminguist. Nii nt. No-
 tariaalseaduse järgi pimedad ei
 või olla tunnistajaks notari juures;
 pimedad, tummad ja kurdid ei
 saa pidada eestvõtja ametit
 (BES § 315); nad ei või olla

1) H. lk. 70.

tunnustajaks ei avaliku ega ka koostuse
hutamendi juures (BES § 2064).

2. Teoväimne kitsendamise arivõud.

a) Varanduse raiskamine.

Siin teoväimne kitsendamise ta
varanduse kaotamisega ohu välti-
misega esineb kolmel juhtumisel:

1) kohtu poolt põllajaks tunnus-
tatu suhtes; 2) kohtu poolt maksu-
jõuetiirne kuulutatud välgriirne
suhtes ja 3) uimastavate esine te
liigitarvitaja suhtes. Viimane juhtum
ei esine BES-es, küll aga TS ulnõus,
kuhu ta on sisendatud Saksaa
õiguse uskijul, mis tunnus ta eest-
koste määrannist liigjõomare u. 1)

1) TS ulnõu § 30: "Kohus võib huvitatud
isikute või asutiste palvel tunnus tuda
teoväimne juure täisealise... kes uimastavate

d) Pillajad.

Lähtudes perekondlikust ja
ühiskondlikust seisukohast on aluline,
et täisealine, kes võib suurema või
vähema isikliku varanduse, olles või-
meline seda korrapäraselt valitsema
ja käsutama, et ta ei astuks järgi-
süd rannu, mis kutsuvad esile
majapidamise laostumise ja var-
anduse hävimise. Pole siin selline
võimeline, ta võidakse tunnustada
asjast huvitatute palvel kohitu poold-
pillajaks. Kehtiv õigus määrab pillaja

arvete liigitamise tõttu. Kestvalt ei
sunda hooldiseda oma asjade eest või on
kardetav tüütu julpseluse või võib enda või
oma perekonna varalise vilitsuse hädavõitu.⁴
Sääraselt teoreetiliselt tunnustatud on teo võime
duktis samane õigusele seaduseid nagu alaealised,
kes on vähemalt seitsmeaastane."

all dikut, kes oma väljamõeldel ei
 sihti ega määrat saades, lubab endale
 niivõrd liialisi ja oma tulusile mitte-
 vastavaid kulutusi, et kasta tuleb
 tema täielist varerajämist (BSS § 506).

Eri rõhutab perekondlikusse
 momentide meele ühtsuse, mis lubab
 teavõime tervet tunnustada täisaluse,
 kes põllanisega võib seuda või oma
 perekonna varandusele valitsuse
 hoida õhtu (§ 30 p. 2).

Tunnustatud antud isik
 põllajaks, kohus ühtlasi kõrvaldab
 tema oma varanduse valitsemisest.
 See õigus läheb üle hoolekandenohtu
 poolt määratud eestkostjale, või
 eestkostjale, kui ülesannete täitmine
 põllaja vara valitsemisel on keerukas
 ja mitmekesine. Eestkostja ei tar-
 vi tse erindada aga põllajat mis
 puudulikest lubatust, mis ei ühenda

Põllaja vara hõivakust. 1) Esi nevad
 isiklikud puudelised suhted, mille te-
 späanis põllaja teovõime ei ole piira-
 tud. Nii vt. kohtulikult juba teo-
 võimekus tunnustatud põllaja
 võib astuda tunnistusse tunnistus-
 lepingu alusel ja sellest lepingust
 tulenevaid õigusi põllaja võib ka
 isiklikult kaitseda kohtus. Täan
 kohustatud aja treatuma vastavale
 hoolendamise-asu Lielle igast isik-
 liseks ajast. 2)

Põllaja poolt enne tema põt-
 lajako tunnustamist teinud
 tehingud loetakse jäusalevatiks ja
 kohustavaks (BES § 570).

Põllajako tunnustatud ei ole
 lubatud koostada testamenti ja

1) Tput-puud, Teirülprotsess lk. 119.

2) Põllaja protsessivõimust vt. lk. 75-77.

Tema poolt koostatud testament ei
ole seaduse järgi kehtiv (§ 1988)¹⁾.
Ta ei väi alla ka tunnistajate testa-
mendi koostamise puure (§ 2064).

Pollaja säilitab puhtisideks suhtes
enda alamaalaste lastega vanemlike
väime, kuid hoolikandekus,
ringkonnakohtu kindlustamisel,
väib ära võtta temalt selle väime.
Loomulikult pollaja ei saa valit-
seda oma laste ja naise vara, sest
sellel, kes pole väimeline valitseja
enda vara, ei saa omistada seda
ärgust ka teiste vara suhtes.

1) Aga märkus selle puure selgitamiseks,
et see § (1988) ei käi mitte Tallinna
kohta.

(3) Maksujäuetud võlgnikud.

Need tuntakse: 1) äri-ist ehk kaubanduslikku maksujäuetust. See on äriettevõtte tegevuse sunnolõpetamine, kui selle edaspidine tegevamine muutub väinatuks või ebakaalikuks.¹⁾ Sunnolõpetamisega taotletakse võlgniku varanduse ühtlast ja õiglast jaotamist kreditoride vahel nn. konkursimenetluse näol. 2) Teisena esineb mitteäri-ist ehk mittekaubandusliku maksujäuetus, mille all mõistetakse äri-istal mittekoosteva isiku varandusliku sisse, kus varandusest ei piisata kreditoride täielmääril rahuldamiseks. Siingi

¹⁾ Püsp, kaubandusõigus, lk 72 j.

konkursimenduse kaudu taotle-
 takse võlgniku varanduse jaot-
 tamist kreditoride vahel nende
 nõuete proportsioonavalsero rahul-
 danisena, ja üldiselt mõlemate
 toimetusete vahel ei ole suuremaid
 erinevusi.

Kui füüsiline või juriidiline
 isik on sattunud alukonda, kus
 ilmselt tuleb ta ülevõtta (re-
 platrest) ja teha maksuvõime-
 sus, s. o. et tal mitte üksi ei ole
 vaba raha võlgade maksmiseks,
 vaid ka kogu ta varandusest
 ei jätku võlgade katteks ja mi-
 sääranne on teha see kindlaks
 kohtu poolt, siis nim. sellist näh-
 tust manustatakse (Kb ks § 386).
 Sellise isiku või ettevõtte kohta
 avaldusel konkursimenduse konkurss
 aratame vastava ringkonnakohtu

otseusega, ja avamise aluses on kas
 võlgniku enese põhjendatud aval-
 dus maksujäetuse üle või võla-
 usaldajate motiveeritud avaldus
 võlgniku maksujäetuse kohta.

Konkursi avamisega maksu-
 jäetuse tunnistatud võlgnik
 kaotab õiguse käsutada oma
 varandust. See moodustab nüüd
 ühtlase terviku, mida nimetatakse
 konkursitombuks, ja mis valitseva
 arvamise järgi kujutab endast
 sht varanduse (shiks kreditoride
 ühtlane ja õiglane rahuldus).

Konkursitombu esialgses valit-
 semises määratakse kohtu poolt
 vannutatud hoaldaja, kes selgitab
 ühtlasi konkursitombu aktiiva ja
 passiva ja kutsub kokku kreditoride
 üldkoosoleku, kes valib konkursivalit-
 suse nimele ja liikmed. Pärast

konkursi haldaja ülesannete lõp-
 pemiist maksujõuetu vara valit-
 semine läheb üle konkursivalit-
 susile, kes koostab ka üldise omamoti-
 ühis ettepanekuga võlausaldajate
 rahuldamise järjekorra ja nende
 väljamõistmisele kuuluvate summade
 üle. Aruande kinnitab vastav
 ringkonnakohtus.

Maksujõuetus tunnustamine
 saab kaasa võlgniku teoväime
 püüdnud muudugi aladel. Peale
 avalikõiguslike asuiguste käipi-
 mise, mis avaldub selles, et max-
 sujõuetud peavad lahkumina riigi-
 ja emavalituse teenistusest, et nad
 ei võis olla advokaatidena, haldaja-
 jades jne. Maksujõuetust on ka
 piiratud kaubanduslikud äigured,
 sest nii nagu kui ka nende perekon-
 nalikmetel on keelatud äri tegevus.

Maksujäetule jäävad alles puht-
süülikud õigused, nt. perekonna ja
teenistusse astumise alal, samuti
ka varanduseõigused konkursi toom-
isel mitte hukkumisele varadelle.

Edasi, konkursivalitsus võib
loobuda kõikide lüpsingute ja
kohustuste täitmisest, kui varem see
pole otse keldatud seadusega, mis
sõlminud võlgne enne maksu-
jäetuse kuulutamist ja mis ri-
iki vab täidetud. Konkursi
võib aga paluda kohut, et see
määraks konkursivalitsusele täht-
aja täatamiseks, kas ta soovib le-
pingut teha või mitte (TKS § 1899 lisa
p. 11).

Samuti kohus tühistab var-
sava hagi korral: a) välgriku rga
lehingu kolmandate isikutega või
kolmandate isikute kasuks, kui

võlgnik sellistega tahtis sünnitada
 kahju oma võlausaldajatele (in-
 fraudem credit. forum), ja kui
 mainitud kolmes isik oli sellest
 teadlik; b) viimase viie aasta
 jooksul, arvates võlausaldajalt
 kohtuliku hagi esitamist või
 võlgniku maksujõuetuse tunnista-
 misest, sõlmitud tasuta tehin-
 gud, ka siis, kui sellest tehingust
 kasusaaja ei teadnud, et võlgnik
 tahab sellega tekitada kahju oma
 võlausaldajatele, ja c) viimase
 aasta jooksul, arvates võlausal-
 dajalt kohtuliku hagi esitamist
 või võlgniku maksujõuetuse
 tunnistamisest, sõlmitud tasuta
 tehingud, väljaarvatud kirupi-
 tud tavalises määras, kuni võlg-
 nik ei tahtnud nendega tekitada
 kahju oma võlausaldajatele.

Tehingud, mis võlgnevad sõlmi mud
 rüüasa kümne päeva jooksul enne
 marsijõuetus kuulutamist, tühi-
 tatase kohtu poolt konkursi valit-
 sure nõudul ilma tõestuste esi-
 tamiseta võlausaldaja või kul-
 manda isiku paha tahte kohta.

Marsuta tehingute alusel
 kolmandate isikute ületäinud
 varad nõutakse tagasi ka nende
 pärijatelt.

b) Saa tähtsus tsiviilseisus tegevuses.

Kaasaja tsiviilõiguses soo
 erinevus ei eri alulist tähtsust.
 Valitseb tendents sarnastada, võrd-
 sustada mehe ja naise õigusi
 ja kohustusi kõrgis tsiviilõiguslikus
 suhtes, ja teevõime naissoost
 isikul, kui ta muudmoodi vastab eeldusele

tingimusile, on piiratud.

Kehtiv B&S süüski arvestab soo erinevustega, ja nimelt abielunaise suhtes, sest B&S-i on sisenda tulud vana-saksa mundiumi'i põhimõte, vana-saksa perekondl. raja tulud mundiumi'le, kui kärekaaravale ja kärekaardavale mehe väimule.¹⁾ Vastavalt sellele ka B&S tunnus tal, et abielumus on oma naise usk-koostja (§ 11, 12), kes võib nünola naiselt allumist tema tahtele, võib määrata perekondlikku asupaika (§ 8) jne. okehe uskoste võim naise üle ei väljendu ainult abikaasade isindikes, vaid ka varanduslikes su- ketes, mistõttu naise poolt abielu- lise seksuel teineta tud varan- duslikud tingitud saavad järe

1) Tjutjumov, Tsivilizats, lk. 56.

ja kehtivuse ainult eskoostja või
 nõuandja nõusolekul ja kaastuge-
 vusel, olgu selline mees või kavaline
 assistent. Mees ei ole kohustatud
 tunnustama naist paalt sõlmitud
 tehinguid, välja arvatud § 56 loen-
 detud juhul (nn. "võtmeväimuli"
 põhjendavad majapidamise kulud,
 hädavajalised võlad j.t.).

Vastandina B&S-ile mees T
 elnõu loeb mees ja naist ka
 abielus röödõigustikuks, millel on
 ühesugused õigused ja kohustused.
 Ta tunnustab mõlemat ühist otsus-
 tamisõigust rõõpis perekondliku
 koostamise kohta käivais asjus
 (eriti ka perekondliku elukoha ja
 korteri määramises), andis siiski
 lahku minemise korral mehe otsu-
 sele mõõduandva tähtsuse. Ent kui
 mehe otsus on aludega põhjendamatult

Siis lahendab küsimuse naise palvel
 hoolekandekohus! Samuti uldnõu järgi
 kumarki abikaasa, s.t. ka naine,
 kohustab tui abielupaalt oma
 tehingutega, mis harilikult sõlt-
 mi tause perekondliku koostelamise
 igapäevseks majapidamiseks ning
 laste kasvatamiseks.

Eelnoõ on hülganud muudki
 iganenud ja kaasaja ühiskonna
 elutingimustele abikaasad B & S-
 rätid (vt. abielunaise teenistusse-
 astumise kitsenduse jt.) aravaldades
 abielunaise teovõimet, ja on rek-
 testanud praepusaja valdava
 põhimõtte, et mees ja naine nii
 abielulistes kui ka perekondlikes
 suhetes on võrdõigustikud, ning

1) TS uldnõu §266.

et naine ei allu mehe eestkoste või-
mele, vaid võib teinetauda õigus-
likke tehinguid, evib teovõims
samas ulatuses kui mees.

2. ptk.

Jurüidiliste õikute teovõim.

Jurüidilised õikud kui " õigus-
likkude üksustena korraldataud
õikute ühendused") on anduvad
üldreegli järgi jurüidilise õikue
õigused registreerimise ja kes-
võime juures, kes juures registreer-
ida ei tohi ühinguid või asu-
lisi, mille sihid on seaduse, ara-
liku korra või heade koimete
vastased.

1) Ts ulnõn § 55.

Rehtiv õigus tunnub üsni te
 juriidliste isikute liikidena: 1) ühinguid,
 nende liite ja korporatsioone, s.p. ühisa-
 lised juriidlisi isikuid, mille Lht ja
 Koraldus määratakse kindlaks ta
 enese liikmestkanna poolt registreeritava
 põhikirja kaudu; 2) mitmesuguseid
 asutisi, s.o. juriidlisi isikuid, mille
 Lht ja Koraldus määratakse kindlaks
 registreeritava asutamiskirja kaudu
 väljastpoolt ja 3) varanduse kogumised,
 nagu fideus või pärandusfond (heredi-
 tatis jaens). Juriidlisi isikuid jaot-
 tatakse veel avalikõiguslikuks (riik,
 kogukond) ja erisõiguslikuks. Vastavalt
 nende juriidliste isikute liikidele võib
 erineda erinevusi npa üsni juriidlise
 isiku tsiviilse õigus- ja teovõime.

Mis puutub ismalt jur. isikute
 õigusvõimesse, siis erivad need selle
 sarnasena füüsiliste isikute (BES § 29/3),

Kusjuures neile ei saa aga omistada õigusi ja kohustusi, mille vajalikuks ulduseks on ainult looduslikud omadused. 1) Nii ei vi juriidiline isik õigusi puukonna alal, rõõmest seadusjärgule pärimisele jne.

Õigussuhete ring, millistesse jur. isik võib astuda, määratakse vastavalt antud juriidilise isiku isävaldusele, mis vastavalt sellele sõltub, mille teostamise otstarbel ta loodi. Järelikult ka õiguslike teimingute ring, mida jur. isiku nimel võib teine teha, on määratud vastavalt tema individuaalsele erinevusele. Seda juriidilise isiku nimel teema organid ei saa teine teha mitte kõiki tsiviilõiguslike teiminguid, vaid jur. isik on eriline, spetsiaalne

1) Ts ulnõu § 56.

õiguste ja kohustuste kandja, ta võib
spetsiaalse õigusvõime.¹⁾

Jurüidilise isiku tegevõime küsi-
mus on lahendatud järgmiselt.

Et jurüidiline isik on üksikute
indiviidide koondis, siis ta ei esi-
ndaalset psüühilist tahet, misda ta
saaks isesisvalt väljendada. Õigus-
like teinnguid sooritavad jur-
siku nimel tema seaduslikud esi-
ndajad. Suga jurüidiline isik ses suhtes
sarnaneb nende füüsiliste isikutega,
kes seaduse põhjal on kitsendatud
oma tegevõime.

Jurüidilise isiku seaduslikud
esindajad õiguslike tehingute tei-
metamise suhtes on tema organid.

1) Tjutjumov, Teivül õigus, lk 65.
Ka meie Ts ulnõu ütleb, et seadus väi-
pohikini võib piirata jurüidilise isiku
õigusvõimet.

Organ on kas üks füüsiline isik või
 nende grupp, kes teostab juriidilise
 isiku tõeväimset seaduse, põhini ja
 või asutise eeskirja alusel.

Organid on kutsutud avaldama
 juriidilise isiku tahet. Ts ulnõu ütlõs,
 et sama ülesannete täitmisel organid
 kohustavad juriidilist isikut õigus-
 lise teinmisviisiga kui ka muude
 tegudega. 1) Tähtsald, juriidilisele
 isikule omistatakse ka deliktivõime.
 See pärast, kui organ, kes tegutses jur.
 isiku nimel ja juriidilise isiku päde-
 vuse sfääris, paneb teine lubamata
 teo, siis sellest tekkinud kahjuoleust
 kolmandatele isikutele on vastutav
 jur. isik. Sama süüust vastutavad
 organitena toimivad isikud peale

1) Ts ulnõu § 57.

Selle isiklikult, s. t. kui juriidilise isiku nimel toetub organ, astudes üle jur. isiku püsivuse piire, toimub lubamata ko, siis vastutab ta ka iseenesvalt, isiklikult oma tegevuse ust.

Juriidiliste isikute tegevimeet toimetatavate organite tegevus lõpeb juriidilise isiku likvideerimise algamisel. Likvidatsioon võib olla kas vabatahtlik, mis toimub tavaliselt pakkooleku otsusel, või sunni viisiline, nt. juriidilise isiku maksujõuetuse korral. Mõlemil juhtumil likvideerimise algamisega juriidilise isiku seniseid organeid (juhatus, nõukogu) asendab kas valitud likvideerimiskomisjon (vabatahtlik likvideerim.) või koostööselt poolt määratud likvidatsioonivalitsus (nt. kreditaasutiste maksujõuetuse korral). Likvideerimiskomisjon või likvidatsioonivalitsus

Täiendab perioodilise isiku nimel vaja-
 lisud isikuksitud teinimised kuni li-
 vidurimise lõpetamiseni, millest üld-
 reegli järgi avaldatakse teade Riigi
 Teatajas. Likvidurimise lõpetamisega
 kaob lõplikult ka antud perioodilise
 isiku olemasolu.

Etis puutub perioodilise isiku
 teeväine püramisse tema kohtuli-
 kult maksujõuetuse kuulutamise
 puhul, siis väimane toimub üldis-
 korras, mis nähtud ette konkursi-
 protsessis maksujõuetuse kohta kau-
 banduse ajal. Erireglid kehtivad met-
 ainult kreditaasutiste ja raandte-
 seltsingute kohta.

Kreditaasutiste seaduse (RT 31-1932)
 vastavad paragrahvid (§ 137 j.) käsit-
 levad kreditaasutise likvidurimist
 maksujõuetuse korral. Kreditaasutus
 tunnustatakse maksujõuetuse peale

juhtude, mis nähtud ette konkursiprotsessis maksujõuetuse kohta kaubanduse alal, veel juhul, kui ta lõpetab maksu- ja maksimised. Maksu- ja maksimised peab krediiditasutis rüüruks lõpetama kõigile, kui ta mõned õigustatud maksu- ja maksimised ei suuda rahuldada sel tähtpäeval, mil nõue esitatud. 1) Krediiditasutise maksujõuetuse tunnustamise küsimuse võtab kohus üles, peale konkursiprotsessi ettenähtud juhtude, ka Majandusministri või likvideerimiskomisjoni teadaande põhjal. 2)

Raudteetsingute suhtes on arivõrredateid veel lihtsamini: küllaldaseni aluses on raudteevalituse maksujõuetuse kuulutamiseks, kui ta ei täida seadusliku maksu või võlanõuet kolme kuu jooksul. Ei ole

1) Krediiditasutise seadus § 138.

2) Ibid. § 139.

sün vajaline ei ülevõlastumise tunnus
 ega võlasumma suurus; tähtis on
 vaid mitterahvarumise fant.¹⁾ et
 Eesti pole sellel ex-vene normil muide
 keegi suurt tähtsust, sest raandtused
 peale väheste erandite kuuluvad niigile.

2. jagu.

Protessuaalne õigus-riigi ega
 teovõime.

3. ptk. eläiste ja ulatus.

Teivõlakohtute ja nende puures
 alivate abiorganite peamiselt üles-
 andeks on maksmapanna, teostada
 ja hoida teivõlõigusi nende riknemistel

¹⁾ Piip, Kaubandusõigus, lk. 74.

ja tülide korral nende üle. Mainitud
suhete taotluskohtulike taanimuste sün-
tum moodustabki tsiviilprotsessi kaitse-
mas mõttes. 1)

Tsiviilõiguslik tül, s.t. tüli poolte,
hagija ja kostja vahel selle konkreetse
tsiviilõigusliku suhte üle, mis nende
vahel eksisteerib, liial lahendamist
tsiviilkohtu poolt tsiviilkohtupidamise
korras. Sealjuures tsiviilprotsess,
kaasaja vabate järgi, pole ainult me-
etlus, s.t. teatavas järjekorras hargnut
poolte ja kohtu taimeing, vaid ta
loob ka teatava õigus suhte (prot-
sessiõigussuhe, Prozessrechtverhältnis),

1) Meie tsellõnõu ekspressõ verbis kindlustab
kohtuliku kaitse tsiviilõigustele, õeldes:
"Iga tsiviilõigust võib selle tunnustamise või
alalhoidmise vajaduse korral seaduse püüdes koh-
tulikult kaitsta. Õiguste kohtuliku kaitse korral
sõalduleb kohtupidamise seaduses" (§ 210).

s.t. õigustlikult korraldatud sõltuvuse mitte ainult kohtu ning partei vahel, vaid ka otseselt partei vahel, milline vastenoht võinuksid protsessi varajalada kui ta-
 tarat turvikut.

Protsessisuhel, nagu ipa materjaal-
 õigusuhugi, seldab subjektide olimas-
 olu. Protsessuaalne õigus kaitseb ma-
 terjaalõigusuheteid nende rikumiste
 ja tülide korral. Et isik võiks olla
 hangeja, s.t. et ta võiks paluda koh-
 tult materjaalse õigusuhete kaitset
 tuiu vastu, või et isik võiks olla
 kostja, s.t. et ta võiks vaidelda vastu,
 anda vastust, kosta kohtus, selleks
 isik peab evima protsessuaalse
 õigus- ja teovõime. Hangeja ja kostja
 koos moodustavad kohtu pooled
 (partes, parteid) ehk protsessijad
 (litigantes). Kehitub põhimõte, et
 vastane (s.o. vastupidiste huvidega) pool

peab olema: kui isik on kadunud, surunud jne, siis võib hagiija esimesel kohtuistungil näuda, et selle asemel huanakse hooldaja näol koostaja esindaja, kes võiks anda kohtus vastust.

Isikule tsiviilprotsessis osatõtmiseks hädatarviline protsessuaalne õigusväime tähendab väimet alla protsessi paalus, protsessuaalne teoväime aga väimet ajada teisivalt protsessi. (legitima persona standi in iudicio).

Väime alla paalus tsiviilprotsessis ehk protsessuaalne õigusväime (parteiväime, Parteifähigkeit) kuulub igale füüsilisele ja juriidilisele isikule, kes võib omandada tsiviilõigusi.

Suga protsessuaalne õigusväime ühtub tsiviilse õigusväimega, alles vaid viimane üheks avalduseks, ja samal ajal viimase tekkimisega saabub isikule

ka esimene. Supärasst Saksaa ZPO § 50
määritlebki: „Parteifähig ist, wer recht-
fähig ist.“

Nü siis, kaasajal erivõrd prot-
sessuaalse õigusväime kõik füüsilised
isikud, nende erastust eraldumise, se-
leõnnetiliselt ka embrüo tingitud
subjektina, samuti isikute ja ühen-
duste koonalised, mis seadusega on
tunnustatud puüdülisteks isikuteks.
Vastupidiselt, ei eri protsessuaalset
õigusväimet 1) need ühingu ja
hüüded, millele seadusega ei ole
omistatud puüdüliste isiku tähtsust
ja 2) varanduse kogumid, mis aju-
tiselt ei eri omanikkude ja samal ajal
ei ole seadusega tunnustatud pu-
sikuteks.

Eelpool väjamine, et teirüüle
õigusväime kandja on passiivne, et
ta ei saa oma tahtuvaldusega tekitada

muuta või lõpetada oma õigusi või kohustusi, kui tal puudub teada anti-
visuuri teivõime. Sama on
kehv ka protsessiõiguses. Sellis, et
panteivõime väiks teinida iseseisvalt
protsessisuhetes, ta peab erima ühtlasi
protsessuaalse teivõime.

Protsessuaalne teivõime ehk
lühidalt protsessivõime (Prozessfähigkeit)
on süga võime iseseisvalt, isik-
likult või enese poolt valitud vo-
lonniku läbi kohtus esineda hage-
jana või kostjana.¹⁾ Ka protsessu-
aalne teivõime ühtlasi õigussubjekti
selle omadusega, mida me materiaalsel
teivõimeõiguses tunneme teivõime nime
all. Seepärast vt. Lääne-Euroopa

¹⁾ Süga protsessivõimele võib ajada kokku-
arja nii isiklikult kui ka valitud
sellaro teisi isikuid, aega protsessuaalselt
teivõime tule pale võimaldatud kumbagi:

seadusandluseel (Saksa, Helveetia)
 tunnustavad igakülsel protsessuaalse
 teovõime sel määral, kui võel tuma
 võib kohustada lepingutega. Nii
 ütleb Saksa ZPO: „Eine Person ist
 insoweit prozessfähig, als sie sich
 durch Verträge verpflichten kann.“

Riik loob bindure nendel
 liikute jaoks, kes iseseisvalt ei suuda
 või ei saa kaitseta kohtus oma
 õigusi. Sujuvus tuleb eitluda täiesti
 ja osaliselt protsessivõimetuid, nagu
 me eitlume absoluutselt ja rela-
 tiivselt teovõimetuid tsiviilõiguseski.
 Vastavalt sellele puudub täiesti prot-
 sessuaalne teovõime järgmistel vii-
 kudel: 1) Riikud, kes alaeasuse tõttu

teda alati andatakse seadusliku loindaja
 poolt, millel valimine ei sõlta tuma talitust
 (Tjutjumov, Tsiviilprotsess, lk 115j.).

on hoole all, kelle eest hoiavad ja
 kostavad kohtus nende vanimad vür-
 estkostjard; 2) vaimuhaiged, keda
 kohtunäinusega on teinud korras
 tegevimeetures tunnustatud; 3) isikud,
 kes kannotavad füüsiliste puuduste
 all (kuntummad, tummad jt.), keda
 on seaduslikus korras tunnustatud
 tegevimeetures ja on selle tõttu hoole
 all; 4) perioodilised isikud, kelle mmeel
 kohtuasju ajavad nende esindajad
 organid, kes omavõrda peavad kohtus
 esinema eritise valiniku läbi (välj-
 arvatud isikud vandid posttiises
 õiguses).

Osaliselt puudub protsessiväime
 järgmistel isikutel: 1) isikud, kes sea-
 duslikus korras on tunnustatud jul-
 lajooks ja kes sel põhjusel on seadud
 hooldamise alla ja 2) kohtulikult
 marasjõuetures kuulutatud võlgnimed,

kel puudub protsessivõime selle vara
suhtes, mis kuulub konkursivalitsusele
või kannutatud hooldaja valitsusele.

Üldreeglid järgi mõlema prot-
sessivõimehute liigi ust esinevad kohtus
ründe seaduslikud esindajad - hane-
mad, usustajad või hooldajad (mex-
sujõuetu välgriku ust konkursivalitsus)

Mis puudub usustate ja hoolduse
mõistesse, mis kehtivad materjalilise
allikas, B&S-es, ei leidu nende defi-
niitiooni. Hooldajate kohta
määratud seaduslike esindajad,
kes toimivad alaealise-teenajate
ust, nimetatud B&S usustajate; se-
aduslike esindajad, kes toimivad
täisealise-teenajate ust, valitsuse
tuna varandust, nim. hooldajate.

Mõlemad ise peavad alama misidugi
teenajate. Usustaja ja hooldaja
amet on avalik-õiguslik kohustus,

ühiskondlike sunnis (murus publ. cum),
millest keegi ei või loobuda, kuna selline
seadusliku põhjusega.

1383 loendab ühe usukoost ja kuus
hoolduse liiki: usukoost alaealiste üle,
ja hooldus: 1) vaimuhaigete üle;
2) kohta paalt pillapara tunnustatu
üle; 3) abielulise üle; 4) äraolija
sivut varanduse üle üldse ja teadmatu
äraolija üle; 5) järgijärämed päranduse
üle ja 6) konkursimassi üle. Sejuures
aga usukoost müiste ulatus peagu
ühtselt vt. vaimuhaige hoolduse müiste
ulatusga.

Teravamalt mõtleb usukoost
hooldusest mille Ts ulatub. Tuna tun-
nustab usukoostmised kuuluvad nii
alaealised, kes ei ole vaimuliku võime-
all (§ 420), kui ka täisealised, kes on
tunnustatud teadvainetuse (§ 571).
Hooldaja (nii alaealised kui ka

täis ealisele) üldbruggli järgi on nähtud ette aaga nendeks taimetusteks, misda vanum või ustkoostja on tarkis taatud teostamast (§579)¹⁾, kusjuures, muide, on nähtud ette ka hvaldaja väinastele täis ealisele, kes polugi ustkooste all, kuna vitumature fötte äigustikus teinimis.

Füedmed ulpaneli teinisele äigust ja teavõime ja teavast teavitama protsessuaalide äigust ja teavõime mitte seius ja ulatuse, vaatluse teinisele väinaste suhtes on korraldunud mis mis meil praegu suhtis T.K.S.

T.K.S. es ei seine teinisele protsessuaalide äigust võid või protsessuaalide teinisele, vaid nende mitte teha

1) nt. vara valitsemist, mis alaealisele järsandatud või kingitud kolmandalt isikult tingimusega, et selle valitsemine ei või kuuluda alaealise vanematile või ustkoostjale.

II osa.

Teaväime TKS-es.

Jõudnud selgusele tsiviliseeritud
 õigus- ja teaväime ja tumele teadetuwa
 protsessuaalse õigus- ja teaväime mõiste
 sisus ja ulatuses, vaatleme kindlalt vii-
 maste suhtes on korraldanud kättemuul-
 meid praegu kehtiv TKS.

TKS-es ei esine terminid: prot-
 sessuaalne õigusväime või protsessu-
 alne teaväime, vaid nende mõiste te-
 väljendamisel tarvitatakse terminid:
 „väime nõuda ja kaitsa kohtus
 oma õigusi“ (своеобразное эмпири-
 камб и галузевым на языке ебон права)

„õigus hagiotsa ja koosta kohtus“ (npabo
 mekamis u sanderamts ka eyge), „õigus
 paluda kohtus“ (npabo osegamaiein-
 bobams b eyge). Seejuures TKS-e § 17
 annab üldraegi, mille järgi igalüks
 on väinne kohtus nõudma ning kaitsma
 oma õigust, kuna järgnevad para-
 graafide (§§ 18-28) loovad ua erand-
 juhte, kus teataval isikute kategoo-
 riail protsessuaalne tegevime on piira-
 tud kas täieliselt või osaliselt.

Vaatleme lähemalt mainitud
 isikute kategooriaid TKS-e alusel,
 käsitledes eelkõige nende teo- ja prot-
 sessi võime tuns tunnustamist ja vii-
 maste taasenmistamist.

Võime süüdistamine onale vajab aga
 koostööd koostööga seonnetamist. Loo-
 meline entrootyana oga vanem on

118855204

4. ptk. Absoluutselt protsessi viimetus.

1. Alacalistel.

TKS-e § 19 järgi alacalistel on
hooldus- ja kaitsevad ülesanded vanemad
või eestkostjad.

Vanemate kuulub seaduse põhjal
vanemlik võim oma alacalistele lastele
üle, nad on viimaste loomulikud
eestkostjad, kes kaitsuvad laste õigusi
ja valitsevad üldreeglite järgi nende
võim. Isa surma korral jääb vanemlik
võim emale, kusjuures Liivi ja Eesti
linnaõiguste järgi särase vanemliku
võimu säilitamine emale vajab opra
hooldusandriõhtu kinnitamist. 1) Loo-
muliku eestkostjana opra vanem on

1) BES § 286.

õigustatud ja kohustatud inimene
 kohtus oma alaealisele tõttu teevõi-
 metu lapse eest seni, kuni säilib sel
 vanemal tema vanemlik väim. Vanem-
 lik väim lõpeb: 1) vanemate surmaga,
 kusjuures alaealise lapse protsessu-
 aalsed tegeväimud hakkab teostama
 hoolikandjakohtu poolt määratud
 või kinnitatud eestkostja; 2) lapse
 surmaga; 3) alaealise tsiviilselt
 täisealiseks saamisega, mispuhul
 ta võib õiguse isiklikult teostada
 oma protsessiväimud, ja 4) lihaske-
 tanemate suhtes lapsendamise ja
 kolmanda isiku poolt, mispuhul
 lapse eest kohtus hakkab ja kostab
 see kolmas isik.

Vanemliku väimu alt vabanemise
 juhtumid (kas vanemliku väimu lõp-
 pemisel kohtuotsuse põhjal või vane-
 mate surma tõttu) alaealune kuulub

estkostmiselle. 1) Eestkostja võib alla määratud vanemate testamendis, mis-
 puhul ta kuulub tavaliselt hooldekam-
 dekohu kinnitamisele. Pole eestkost-
 ja määratud testamendis, vastav
 hooldekandekohus, kelle piirkonnas asub
 vanemateta orb, viivitamata peab
 määrama viimasele eestkostja, selid-
 tatult alamaalse lähimate sugulaste
 hulgas, ja mitte ära oodates orvu
 sugulaste või tüste lähedaste isikute
 vastavat palvet. 2) Määratud või
 kinnitatakse eestkostja peab vastama
 seaduses loendatule tingimusele. 3)

Eestkostja on õigustatud ja
 kohustatud hoolitsema alamaalse isiku
 ja vara eest, eriti teda hooldama. Et
 eestkostja peab hooldama eestkostetavat

- 1) B & S § 272.
- 2) Ibid. § 457.
- 3) Ibid. §§ 309-328.

protsessi ajaloo, seda rõhutab ka BSS-e
 § 359. Tostades alacalise protsessi võimet,
 uskoostja peab esutama arjas hoalust
 ja ettevaatlikkust — diligencia quam
 in suis rebus adhibere solent. Kiri on
 karta, et ulseisew alacalise protsessi võib
 alla suotud suunte kuludiga võituma
 lõpptulunust on raske ette näha, siis
 säärase protsessi alustamiseks us-
 koostja peab hankima hoalikandi-
 kohtult vastava loa ja tarvilikud
 juhtnõuad. Ilma vüimate nõuta-
 miseta protsessi algamisega alacalile
 kahjusid tekitades uskoostja vastutab
 isikliku varaga kõigi nende kahjude
 eest. 1) Samuti, kui uskoostja anna
 hoaluse läbi annab võimaluse kagi
 lõstmisus uskoostitava vastu, siis on
 ta kohustatud uskoostitavale tasuma

1) BSS § 360 jj.

kohtukulud. On esimesel astmel kohus
teinud otsuse alalalise kahjuks, ja
sestkostja liiald selle alvat põhjenda-
matu, ta on kohustatud apellatsiooni.

Teatavatel juhtumitel ka sestkostja
ei saa tröstuda alalalise protsessi-
väimel, ja nimelt juhtumitel, kui
paturvad protsessi vahendades sestkost-
ta ühelt poolt ja sestkostja või selle
abikaasa, atsejoanso sugulane või tema
kandlu esindatud kolmas riik teiselt
poolt. 1) Säärased protsessi juhtumitel
hoolekandekohus määrab alalalisele
entise hooldaja juht antud protsessi
jaoks. Oli aga alalalises mitu sest-
kostjat, siis hoolekandekohus võib
teha protsessi ajamise ülesandeks

1) TKS ulnõn § 459.

BES määrab alalalises entise hooldaja
vaid protsessi juhtumitel sestkostja ja sest-
kostetava vahel (§ 363).

estkostjale, kellel ei ole ühtä henda. Tund
tanistust.

Estkostja hargub ja koostab kohtus
alacalise est seni, kuni kestab estkoste.
Alacalise suhtus estkoste lõpus: 1) ala-
calise sumмага; 2) ta täisixna astu-
misega; 3) ta adoptsiivari puhtumil;
4) B&S-i järgi, naisevost isixul -
abiellumisega (§467).

Juba kohe pärast 18. eluaasta
saakumist alacaline vti isiklikult
protsessuaalse teoväime, xii ta kvali-
kandekohtu otsusega (mis vajab
ringkonnakohtu kinnitamist) on
tunnustatud teirülselt täisicalisixo
(venia aetatis, vt. lk 16 j.).

- 1) TK5 § 19.
- 2) TK5 §§ 19:3 - 19:7.
- TK5 artiklid §§ 1472 - 1474.

2. Vaimuhaigused.

Kahtumäärusega teoväimistuse tunnustatud vaimuhaige kaotab nii tsivilise kui ka protsessuaalse teovõime.¹⁾ Menetlust isiku teoväimistuse tunnustamise kohta vaimuhaiguse (ka vaimuhaiguse) tõttu²⁾ võivad algatada haige vanemad, lapsed või abikaasa, ja nende isikute puudumisel teised sugulased. See suguste arjade algatamine kuulub ka prokuröörile, ta annab ära nägemisel või ametnike või eraisikute avalduste järgi. Alis puutub kohtu alluvusse, siis menetlus algatatakse ja toimub ulles ringkonna-

1) TKS § 19.

2) TKS §§ 1913-1927;
TKS ulnõu §§ 1472-1494.

Kohtus, kelle pürikonnas on haige elukoht, või kui haigel elukohta ei ole, siis ta viibimiskoha järgi.

Isiku füüsiliseks tunnus-
 märke palvus või prokuröri ettepanekus peavad olema tähelestatud selle
 isiku teod, mis väljendavad tema
 mäistuseid, ühes tõenduste esita-
 misega ja arsttunnistuse järele-
 lisanisega. Ettekandja kohtu-
 kannab ette arja kinnisel kohtu-
 istungil. Kohus kui ta leiab alused
 põhjendatud palvus või ettepanekus
 esitatud alused, tule määruse arst-
 likult läbi vaadata kohtu järele-
 alusel see isik, kelle suhtes asi on
 algatatud, tarbekorral tehes ka
 määruse haige isiku ja vara üle
 ajutise eestvõtte või hoolekande sead-
 mise kohta, millest ta teatab tähtsuses
 vastavale hoolekandekohtule.

Tähtajaks, mis määratud läbivaatuses, kohtu esimehe korraldusel kutsutakse või tuleakse kohtusse isik, kes kuulub läbivaatusle. Läbivaatus toimub kinnisel kohtuistungil, kuhu kutsutakse peale haige: 1) eraisik, kelle palvel on asi algatatud; 2) tunnistajad, keda kohus on tunnustanud tarvilikuna üle kuulata; 3) arstid - eiteadlased, kelle on üles andnud asjavalised isikud või määranud kohus; 4) läbivaadatatava kaitsja, kes juures juhtumil, kui läbivaadatatut ei vali või ei saa valida endale kaitsjat, rüüpane määratakse kohtu esimehe poolt kohtu juures asuvate advokaatide hulgas.

Kui haiget ei saa toimendada kohtusse, kohus teeb korralduse haige läbivaadata ja üle kuulata kodus kohtulükkme või jaoakonna kohtuniku poolt, arstide ja prokuröri asavõtmisel.

Igal juhul prokuratuuri esindaja osavõtt menetlusest on sunduslik, ja kohus oma määrusega ei saa tunnistada siset vaimuhaigeks enne, kui ta pole kuulanud ära prokurööri arvamust.

Kohus vajaduse korral oma määrusega võib anda tähtaja haige esialgses vaatluses arstide kaudu, mis võib toimuda ka haige rüütmiskohas või haiglas.

Kõigist läbivaatuse toiminguist koostatakse protokoll. Arstid, kes alid läbivaatuse puure, avaldavad oma arvamuse kirjalikult, milles kohus võib neile määrata tähtaja. Kinnisel kohtuistungil menetlus toimub TKS-e üldiste sätete järgi.

Kohtu määrused, tunnistada siset vaimuhaigeks, teatatakse rüütmiskohale vastavale haigekandekohtule, haige isiku ja varanduse üle hooldaja

määramiseks. Kõrva määruste peale, mis tehtud vaimuhaigese tunnus-
 tamise ajaks, võib esitada eri- ja
 kassatsioonikaebusi üldisel alusel
 teovõime tunc tunnustatu esindaja
 ise, samuti isik, kes algataja, ning ka
 prokurör. Kui kassatsioonikaebuse
 esitab teovõime tunc tunnustatu,
 vabastatakse ta kautsjani esitamisest.

Sama menetskonda rann-
 datakse ka vaimuhaigusest (või
 vaimuhaigusest) paranemise tõttu
 teovõime ennistamise ja hoolduse
 tähistamise juures, kusjuures teovõime
 ennistamise palveid on õigustatud
 esitama ka teovõime tunc tunnusta-
 tud isik ise või ta hooldaja, ja
 säärastele palvede puudulikkusel tõen-
 did ja arstlik tunnistus peavad
 tõendama haige tarvenemist. Oma
 määrusest tevenenu teovõime ennistamise

kohta ning kannakohus teatab vastavale hooldekandele, kes tuleb korralduse hooldeaja vabastamisega oma ametist, pärast viimase poolt aruande esitamist ja tema valitsusel alused varanduse ülevõtmist teinenule.¹⁾ Nüüd ühtlasi tevenime esib taas õiguse isiklikult hoideda ja kosta kohtus.

3. Isikud, kes kannavad füüsiliste puuduste all.²⁾

Sääraste rikutena kehtiv õigus loendab nende tunne, kurtusime ja pimeduseid.³⁾ Kuni füüsiliselt

1) B&S § 505.

2) JKS § 19.

3) B&S § 2915 järgi need isikud võivad toimitada tehinguid, kuni ei ole tõudatud, et see isik tehingu toimendamise ajal ei võinud otsuse võimet.

Saamiseni säärane isik seisab eestkoste
 all, aga pärast seda võib toimuda
 tunda kohtuliku läbivaatus, kui on
 tarvis määrata kindlaks tunda väinud
 õiguslike teisingute korrasaatomiseks.
 Läbivaatust võib paluda säärane
 isik ise, tunda lähimad sugulased
 ja ka prokurör, ja menetlus toimub
 samas korras, mis määratud isikute
 läbivaatamiseks, kus on väinud haigeid.
 Fiiniliste puuduste erija jääb
 tunda ka täisealisena protsessi väi-
 mest, kui kohtumäärusega kumule-
 tatakse eestkoste tunda üle eelasi-
 kstraks. Aga kui läbivaatuse
 kaudu säärane isik tunnistatakse
 teovõimeliseks, või kui tunda teovõime
 määratakse kindlaks igal antud
 puhul mõnel muul viisil, siis omis-
 tatakse talle ka isikliku protsessi-
 võime.

5. ptk. Relatiivselt protsessi võime tuel.

- 1. Isiku, kes seaduslikus korras on tunnistatud põllajaks.

Isiku põllajaks tunnistamise menetlus¹⁾ käin on järgmine. Menetlus toimub selles ringkonnakohtus, kus on selle isiku elukoht või viibimiskoht, keda tahetakse tunnistada põllajaks. Menetlus algatatakse tema vanemate või lähedaste isikute poolt, samuti ka prokuröri ettepanekul, temale sellest palitsi poolt või muul viisil teada andes.

Palves või ettepanekus (millele lisandatakse ärakirjad nendest ja

1) TKS § § 1928-1939;
TKS selven § § 1570-1573.

Kõigist nende juurde lisatud dokumendest — isiku jaoks, kelle kohta pillajaks tunnustamise asi on algatatud, selituse esitamises määratud tähtajal) peavad olema tähendamata ära alud, millest tuleb järelada pillamist, ja nende alude tõendused.

Kahus võib, enne isiku tunnustamist pillajaks, panna arsti või keelunärrkused selle isiku varale. Pillajaks tunnustamise asju arutatakse kindlisel kohtuistungil ja otsustatakse pärast prokuröri arvamuse ärakuulamist, kus ta on ilmunud. (Arutamise ajast antakse teade prokuröridele).

Kohtuistungile kututakse:

- 1) isik, keda palutakse tunnustada pillajaks, või ta valinik; 2) eraisik, kelle palvel asi on algatatud, või ta valinik; 3) tunnistajad, keda on

palunud väljakutsuda isik, kes asja
 on algatunud või prokurör, või kelle
 kohus omal äranägemisel leiab tas-
 vlikuks üle kuulata. Kohus võib,
 kui tunnusab vajalikuks, toimitada
 kohapealset vaatlust, või võib, omal
 äranägemisel, nppuimatult psaltte
 tõendusist, koguda koha peal tõen-
 dusi selle isiku talitus- ja eluviiside
 kohta, kelle suhtes on algatatud
 pillajaks tunnustamise menetlus.

Kohta määrus isiku pillajaks tun-
 nustamise kohta kuulutatakse Riigi
 Teatajas ja teatatakse vastavale hooli-
 kandekohtule pillajaks tunnustatud
 isiku vasale hoolikande määramiseks.

Pillaja vabastamine hoolduse
 alt' seab tulla meelparandust.

Pillajaks tunnustatud isiku tervõime
 ennistamise menetlust võib algatada
 see isik ise või tema usukohtja,

kuid mitte varem kui peale ühe
 aasta möödumist¹⁾ arvates selle isiku
 pillojaks tunnustamisest. Teoväime
 ennistamise palved esitatakse ring-
 konnakohtule pillojaks tunnustatud
 isiku elukohta järgi. Arvates teoväime
 ennistamise palvest teatatakse uut-
 kostjale, samuti ka naisikule, mille
 palvel on järgnenud teoväime piir-
 mise määrus, kui aga selle isiku
 elukoht on teadmata, siis prokuröri.
 Pilloja teoväime ennistamise menetlu-
 sel rakendatakse TKS-e samade
 paragrahvide sätteid, mis on mää-
 ratud raimuboiige teoväime ennis-
 tamise menetluse jaoks, kuid kas-
 satsioonikaebuse esitamisel pillojat
 ei vabastata kautsjoni esitamisest.

¹⁾ Kui ex-vene õigus. TKS ulnõus on
 tähtjaks aastat.

Pillajale seatud hvalduse lõpetamises
 teel kohus korralduse ainult pärast
 teovõime ennistamise määrmise peale
 eri- või kaasotsiotsnikabuse esitamise
 tähtaja möödumist, või kui see on
 esitatud, pärast selle tagajärgeta
 jätmist või pärast selle määrmise
 peale edasikaebusest loobumise aval-
 dust asjavaliste isikute ja proku-
 rööri poolt.

Kohulikult pillajaks tunnusta-
 tud isiku varanduse valitsumise lähel-
 üle hoolenõudlenohitu poolt määratud
 eestkostjale, kes järelkult peans tuis-
 tama ka sellest varandusest tule-
 luvate õiguste ja kohustuste suhtes
 pillajastunnustatule protsessivõimut.
 Peab aga mainima, et rehtiv õigus
 ei määritle küllaldaselt pillajans-
 tunnustatule protsessivõime kitsenduse
 ulatust. Materjalõigustite norm,

mis väljendatud B&S § 509, ütleb: „Vara
 valitsemise suhtes sarnanuvad kohtu
 poolt pillajaks tunnustatud isikud
 vaimuhaigeiga, mis pärast keie
 puudulised tehingud, mis saadetakse
 korda nende poolt usustaja nõus-
 olekuta, loetakse tühistaks, välja-
 arvatud ainult juhtumid, kus
 säärane tehing on usustatava
 kasuks, mis puhul ta vastaspoolle
 on kohustav.“ Suga eitatakse pil-
 lajal varanduse valitsemis- ja
 kasutamisoigust, ja järelkult
 see suhtes tunda ei võiks erida ka
 väimet isiklikult haigeda ja keeta
 kohtus, s.o. protsessuaalsel teovalmel.
 Seda väinast tõimaldab siiski Ferrall
 TKS § 20¹⁾. Aga sama seadus fikur

1) TKS § 20: „Isikud, kes seisavad usustete
 all pillamise pärast, ei kanta õigust haigeda
 ja keeta kohtus, aga on kohustatud teatama
 igant vilekurkitud asjast hoolikande-asutisele...“

3. osas sisaldub § 1802 käes § 20-nda
 rakendamisel arvestada 1383-e § 509
 sätet! Prof. Tjutjumov arvab, et
 pillaja õigus hageda ja kosta kohtus
 on rehtiv vaid tema puhtisriike,
 mitte aga varanduslike õiguste
 suhtes. 1) Üldiselt reisisimus on
 aga varieeldav.

Sgal juhul, saades TKS § 20.
 alusel isioliku protsessi väime, pil-
 laja on siiski kohustatud teatama
 igast tekkinud arjast koolekande-
 arutisele, ja teisi kohus ei või aru-
 aja läbivaatamisele. 2) Ning ilna
 eestkostja nõusalkuta pillaja ei või
 toimida kohtus säärasteid tegusid,

1) Tjutjumov, Teivülprotsess, lk 119j.

2) Kui pillaja osutub koston, siis kohus
 peab nõudma hagedalt hagedalre koproia
 ja kättesaama selle koolekandekohtule
 (Tjutjumov, Teivülpr. lk. 120).

millistega võib kaevuda ta vara
 väärtnuse üllandmine või vähendamine,
 nagu ka, ilma eestkostja nõusolekuta,
 pillaja ei või toimetada tugusid,
 mis nõuavad erist kaalutamist,
 ettevõtetust, nagu: valida kaitsjad,
 lõpetada protsessi leppimised,
 teha kohtus mingisuguseid loovu-
 susi, esitada vaidlust aktide võlt-
 simise kohta või kohta süsuguses
 vaidluses (TKS § 20). Ta peab esitama
 säärasel juhul kohtule akti, millest
 aluse väha eestkostja nõusolek tä-
 hendatud täiminguko.

B. Maksajõuetud võlgnikud.

Kohtulikult maksujõuetuus
 kuulutatud võlgniku protsessi võime
 taastus tekitab maksujõuetuus kuulu-
 tamise murendist kohtus ja kustab,

Kuni konkursimenetlus on lõpetatud. Maksujäetuse kuulutamise momendist tal püüdnud protsessivõime selle vara suhtes, mis kuulub konkursivalitsusele (või alul vannutatud hvaldaja) valitsemisele. Selle vara suhtes õigus hagida ja koosta kohtus läheb üle konkursivalitsusele (TKS § 21).

Maksujäetuse võlgnike säärane protsessivõime taastatakse ei püüdnud aga: 1) tema isiklike õigusi, millest sfääris tal säilib protsessivõime; 2) neid varaõigusi, mis ei anna ta konkursi ja konkursitõmpu kuuluvaid varaõigusi, kui maksujäetusele on antud tunnistus konkursivalitsuse poolt, et see neid asju ei taha ajada, sõltumata sellest, kas asi ali alustatud enne maksujäetuse tunnistamist või pärast seda. Sel juhul ka kohtu kulud ei

lange konkursi toimule.

C.p.Fc. Juriidiliste isikute
 majad, 3) protsessivõime.

Juriidilisi isikuid asundavad
 ärguslikes toiminguis nende seadus-
 likud isindajad, organid.¹⁾ Üldreegli-
 järgi need isindajad organid ajavad
 ka juriidilise isiku nimel kohtu-
 asju, kuid kohtus esineda saavad
 nad ainult ainult erilise valituse
 läbi.²⁾ Sellest üldreeglist TKS tuleb
 erandiks ainult kaubamajade ja
 laiseltsingute jaoks, kus kohtu-
 asjade ajamine nende nimel võib
 toimuda ka ilma erilise valitusega.

1) BSS § 2918.

2) TKS § 27.

Erinev on ka parandustombu kui
 puudulise isiku protsessiväime.

Vaatlune järgnevalt protsessi-
 väimet: 1) riigiasutistel, 2) kauba-
 majadel, 3) täieseltsingutel, ja
 4) parandustombul.

1. Riigiasutised.

Riigiasutiste nimel ajavad
 kohtuasju nende seaduslikud vo-
 lnikud. TKS § 1285 ütleb: „Riigi-
 asutised haiguvad ja kostavad kohtus
 mitte teisiti kui eriliselt valitatud
 isiku kaudu, kes nimetatarse vastava
 ametkonna ametisikute hulgast, või
 ka valitarse isikute hulgast, kes
 seaduse järgi erivaol õiguse alla
 kaitsajaks, vabatahtliku kokkuleppe
 põhjal nendiga.“ Ja järgmine

paragrahv (§ 1286) määrab kindlaks
 volituse iline ja laadi: „Hagi esita-
 misel või koostmisel hagi põhjal
 riigiasutise valinikud peavad esitama
 kohtule kirjaliku volituse, või agra-
 ettekirjutise asja ajamiseks, kui need
 kuuluvad vastava asutise ametisikute
 hulka.“

Seega volitused, mida riigiasu-
 tised annavad välja oma valinikule
 asja ajamiseks kohtutele, on kahe sugu-
 sed. Ühed on kui ettekirjutised
 asutise poolt oma ametnikule esitada
 kohtutele antud asjas asutise nimel
 kaebusega või kostusega, milles on
 tähtsusetud ära ka volituse piirid,
 ja teised on hantlikud kirjalikud
 seaduslikus korras kinnitatud vali-
 kirjad, mis suguseid asutis võib anda
 välja naisikule, kes seaduse järgi
 elivad õiguse alla kohtute kaitsjaks,

ja kelleks tänapäeva praktikas on vaid vandeadvokaadid.

Esitatud sätted on rektiivad ka amavalitsusasutiste protsessiivsele kohta.

2. Kaubamajad.

Kaubamajade müste käsitletse kuulub kaubandusõigusse. Viimase järgi kaubanduslike teiminguid võivad sõlmida mitte ainult üksikud füüsilised isikud, vaid ka mitmed isikud koos, seltsingud ehk ühingud seaduses määratud normide kohaselt.

Suures kaubanduse seltsingu all mõistetakse innikute isikute koondist teatud ärite teimingute sõlmimiseks ja täitmiseks.¹⁾

1) Püip, Kaubandusõigus, lk. 105jj.

Er- Vene Kaubanduse Seadus tunnub nelja liiki kaubanduslikke ehk äri- seltsinguid: 1) täis seltsinguid; 2) usaldus seltsinguid; 3) aktsiaseltsid ja 4) ar- tellid ehk töö seltsinguid. Valitseva arvamuse järgi äri seltsinguid on oma- ette juriidilised isikud. Kõs nimetab kaubamehena nii täis- kui ka usaldus- seltsingut, kes omal nimel äri teime- tab, omal nimel astub ühendusse teiste kodanikkudega ning omal nimel võtab enese peale kohustusi, eris oma varanduse, asukoha jne., sarnasena teistele juriidilistele isikutele.

Usaldus seltsing on säärane kaubanduslik koondis, kus ühise äriettevõtte teostamiseks mitmed isikud ühinevad sel viisil, et ühed nendest (täis seltsinglast) vastutavad seltsin- gu tegevuse eest kogu oma varandusega

piiramatuks, tased aga (usalduselt-singlased) ettevõtte kokkulepitud summas. Seaduse järgi ta minet. kaubamajaüks. Täis osanikkude ja kompanii nime all (KS § 71). 1)

Usalduseltsingu tekkimisega on vajaline leping, mis ühelt poolt peab looma juridilise sideme seltsinglaste eneste vahel ja teiselt, tekitama väliselt juridilise isiku. Lepingus määratakse ka kaubamaja asjaajamisega volitatud osanikud. Leping kuulub registreerimisele ametlikku registrisse.

Etis puutub nüüd säärase kaubamaja protsessi võimesse, siis kaubamajade suhtes, kes omavad erise firma^{e)}

1) Ibid. lk. 120j.

2) Firma on nimi, mille all üksik isik, ühing või selts peabningisugust äride-registreerimise seaduse järgi registreerimisele

võivad isikud, kes seltsingu lepingu põhjal on valitud ajama kaubamaja asju, esineda selle kaubamaja seltsingu nimel ka kohtus inlise valitusest, kui lepingus pole määratud teisiti (TKS § 26). Näi siis, kui leping, millega rajatakse kaubamaja-usaldusseltsing, annab mõnile osanikest kaubamaja teivülse teoväine tuostamise, siis samasest hestle osanikele usaldatakse ka selle kaubamaja protsessiväine tuostamine, kui leping ise ekspressis verbis ei nõua sellens erivalitust.

kuuluvad äri ja mida üksik isik või ühingu ja seltsi esindajad allkirjades annavad (RT 36-1927, Firmade seadus § 1).

3. Täisseltsingud.

Täisseltsing on säärane ühing, mis on moodustatud kahest või paljudest isikust ühisel arvel äriettevõtte pidamiseks, ühise nime all, kõigi seltsinglaste püüanatu ja solidaarse vastutusega.¹⁾ Ka tunneb kujutab endast ex-vene KS-e järgi kaubamaja, ja ta tekkimise aluseks on seltsinglaste omavaheline asutamisleping.

Kui asutamislepingu järgi keegi seltsinglastest on volitatud juhtima säärase seltsingu asju, siis kuulub sellele seltsinglasele, tema erilise volitusega, ka õigus hagedada ja

¹⁾ Püü, Kaubandusõigus, lk. 111. j. j.

Kosta kohtus seltsingu nimel (TKS § 26).

Sega nü täis- kui ka osaldus-ühingu protsessivõimet võib teostada seaduse ja lepingu jõul üldvalitusega seltsinglane, kes ei vaja selleks eristat valitust igal antud protsessijuhitudul.

4. Pärandustemp.

Surnud isiku varanduse kogum kuni ta vastuvõtmiseni pärjate poolt moodustab perioodilise isiku pärandustambu nävl. Ohis puutub selle perioodilise isiku protsessivõimesse, siis pärandustemp kogub ja kostab kohtus ühel alusel tüiste perioodiliste isikutega, s. o. teda esindab kohtus seaduslik esindaja, pärandustambu hooldaja. Hooldaja määratakse kohtu korraldusel

koalendaaride kohta pealt. Pärandus-
 tombu hooldajate ametisse määrata-
 mine, tegevus ja ametist vabastamine
 toimub hooldamise üldsäete järgi.

Kui koostajaks on antud üles pärandus-
 tomb, millele puudub hooldaja, siis
 määrab selle vastav koalendaaride
 koostajal algatusel või tsiviilkohtu
 ettekirjutisel.

7. ptk. Resüme

Tsiviilprotsessist osavõtjaks peab isik
 annama: 1) protsessuaalset õigusvõimet ehk
 võimet olla protsessi pooleks ja 2) protses-
 suaalset tegevõimet ehk võimet ajada ise-
 seisvalt protsessi. Suprures idenditakse
 protsessuaalne õigus- ja tegevõime vastavate
 mäistega materjaaltsiviilõigusest.

Nagu tsiviilõiguses peab kõi gil õigust

iseseisvalt tekitada, muuta või lõpetada, oma õigusi ja kohustusi, nii ka tsiviilprotsessiõigus loeb üles rea mandjunkte, kes siin loeb esinduse isikute jaoks, kes iseseisvalt ei suuda kohtus oma õigusi kaitsta, eristades sellesjuures täiesti ja osaliselt protsessivõimetuid.

Ent algugi oluliselt sarnased, ii ühte materjaalõiguslike tegevamis mõiste una sisult protsessivõimega. Tsiviilprotsess peale menetluse loob veel eritise õigussuhte, mis seab otseselt poali ja millest poale poalt võtab osa ka suureääanne väim ühe elemendina. Tsiviilprotsessil on avalikõiguslik iseloom: tsiviilprotsessi ainek on mitte ainult eraisikute huvide, vaid kogu õiguskorra kaitse. Avalikõiguslik iseloom annakorda tingib protsessinormide sanktioneeriva laadi. Asja arutusel kohtus poaltel on küll avarad piirid nende heaksarvamistel ja iseseisvusel oma õiguste

kaitsel. Ent kohtu usalutsiooni kuulutamise
 ajast kohtu otsus evtl materiaalse seadus-
 päe, mis on kohuslik mitte ainult pooltele,
 vaid ka kohtule enesele kui ka juustele kohtu
 ja ametiasutistele (TKS § 893). Seadus-
 jõustunud kohtu otsus ei arveta enam
 väistjate ehk poolte taht, vastandina
 materiaaltoiguslikele normidele. Juba Rooma
 õigus mainib — res iudicata pro veritate
 accipitur — otsustatud asi on vastav tõele,
 mistõttu samas asjas ei saa enam alla
 vaidlust (bis de eadem re sit actio)
 poolte vahel.

Sellest tsiviilprotsessi avalinõiguslikkusest
 ja kohtu otsusele seadusjõu omista-
 misest (mis pole muudetak poolte tahte
 põhjal nagu materiaaltoiguslik tehing),
 on tingitud üksikud kitsendused prot-
 sessi rünnas võrreldes materiaaltoigusliku
 teovõimega.

Kitsendused erinevad nt. negotiorum

gestori ja materiaaloiguslikult teovõimse
alacalise protsessi võim.

Materiaalne tsiviilõigus nimetab nego-
tiorum gestio'ks tehnilises mõttes võraste
asjade ajamist või valitsemist, mida keegi
enesele on võtnud ilma perimehe teadmiseta
ja volitusest.¹⁾ Teostades tuike isiku vara
hoidmist või valitsemist, negotiorum
gestor (volituseeta võraste asjade ajaja)
peab oma toiminguile võraste isiku
õiguste käsitlemisel liduna ka õigus-
likku keitsut BSS § 4444-st väidma
jäulddada, et neg. gestoril on õigus
esineda kohtus haigiga, ja et ta võib
valitada asja ajamise ka adroksaadile
(§ 4445).

Eut ma materiaaloiguses esinev

¹⁾ Positiivse õiguse normid neg. gestio institumdi
kohta vt. BSS §§ 4434-4448.

protsessuaalne norm ei tule rakendada selle, sest kehtiv TKS ei sisalda säärast normi ega viita ka mainitud materjaalõiguslikele normidele. Vastavalt Riigikohtu on selitanud,¹⁾ et hagi, kui õiguse keitse abinõu, fõst-
mise tel võib keitseda ainult ami õigusi isiklikult või sellise viti volitatud isiku kaudu (väljaarvatud TKS-es pungivalt loendatud õiguse omaniku seaduslike esindajate juhtumid) ja 2) et kehtiv TKS ei anna riidet selle kohta, et negotiorum gestor aliks õigusvõimustatud fõstma kohtus hagi selle isiku õiguste keitses, kelle asjade ajamiseks ta ilma volitusega on arunud, mistõttu tal puudub ühtlasi õigus vastava volituse edasiandmiseks teisele isikule.

Miss puutub alacaliste teovõimusesse, siis teivõilõigus loeb kehtivaks kõin

¹⁾ Riigikohtu teivõilõusk. teim. nr. 477/34a.

alacaline toimingud, mis annavad talle õiguslikke kasu. Võiks järeldada, et säärane alacaline saab taotella oma õiguste kaitsit hagi tõstmise tul, et ta saab esineda tsiviilprotsessis väistjana. Ent säärast võimalust ei sisalda ükski positiivne protsessuaalõiguse norm. TKS-e §19 mainib expressis verbis, et alacalidest ust hagevad ja kostavad nende vanumad või ustkostjad, s.t. seadusenormi enese jõul õigus- ja teovõimustatud õiguse omaniku seaduslikud esindajad.

Kokkuvõttes võime öelda, et kehtiv protsessiõigus üldrugli järgi annab protsessivõime igale õigussubjektile, kes taotleb oma õiguste kaitsit. Seaduse järgi su õigussubjekt võib oma õiguste kaitsmaks eriliselt valitada kõrvalisi isikuid, kes väidavad ja paluvad kohtus valitaja nimel (h.h. alter ego) ja kelledega kaasaja tsiviilprotsessis esinevad peamiselt

randadvokaadid ja nende abid.

Üldreeglit tuleb kehtiv protsessiõigus
 ra evandeid, määrates teatud kategooria
 isikuid, kellele kuuluvate õiguste kaitsmises
 on tarvis seaduslikke esindajaid. Viimased
 hagevad ja kostavad kohtus esindatava
 nimel, taotledes väimase õiguskaitset või
 vastaspoole õiguste mittetunnustamist.
 Sellejuures seaduslikud esindajad ja
 nende protsessivõime on seaduses täpselt
 määratletud. Ei ole võimalik esinda
 väimase õiguse teostajana või kaitsjana
 isikuid, kes pole sellena otseselt õigustatud
 protsessiseaduse normiga, samuti vütelnielt
 või funktsionaalselt seondatud muude
 õigusnormega.

7) J. Luoto tsiviilõiguse loengud 1937/1938

10) P. Pisp. Kohtuõiguse, Tartu, 1932a.

11) Thompson, Käsitsemine spets. kaunis, 1931

12) Buldas, Kantsivõimustajate (kantsivõimustajate)

seadus, Tallinn, 1934

Allikaid.

- 1.) Erdmann, K. System des Piratrechts der Ost- Liv- und Kurland.
- 2.) Trompmanov, Грaнeгaнскoе пpaвo, Tartu, 1927.
- 3.) " Грaнeгaнскoе пpoцeсс, Kaunas, 1925.
- 4.) Tsivilkohtupidamise seadustik, TKS.
- 5.) Tsivilkohtupidamise seadustiku ulmõu.
- 6.) Tsivilseadustiku ulmõu. 1936a.
- 7.) БСБ — Свoг гpaнeгaнскiе узaкoнeннiй губeрнiй пpибaлттичскiе I, II Букoвeкiй, Рiвa 1914a.
- 8.) T. Gr̄nthali tsivilprotsessi loengud ja praktikum 1937/1938a.
- 9.) J. Uluoka tsivilõiguse loengud 1937/1938a.
- 10.) H. Piip. Kaubandusõigus, Tartu, 1933a.
- 11.) Trompmanov, Конкypсeннoе пpaвo, Kaunas, 1931.
- 12.) Buldas, Maksuvõimetusajade (konkursi-) seadus, Tallinn, 1934.